

MS TRN

81/1961

COBISS.CE

LIST ZA KULTURU
I UMETNOST*

011002000,56

polja

56

novi sad - 30. novembar 1961.

godina VII - cena 50 dinara

LIB. 67. 2000

UMJETNOST I KONTEMPLACIJA

Internacionalni centar za umjetnost i običaje, koji je smješten u palati Grassi u Veneciji, kojeg finansira moćna tekstilna industrija Sna-Viscosa, a koju upravlja Paolo Marinotti, ove je godine priredio treću po redu i završnu izložbu u ciklusu što je započeo pred tri godine. U osnovi te inicijative i njene svrhe bila je želja da se izvuku i pokažu ukus i suština suvremenih manifestacija stvaralačke umjetnosti i bitna raspolaženja i stanja suvremenog duha. Slobodnim i nezavismim stavom stanovitog idejnog avangardizma koji je spreman da ide do kraja svojih konzervativnih, mimo svih ograda službenih i akademskih konцепција, bez tehničkih i organizacionih potencija, s gotovo neograničenim financijskim sredstvima takvo nesto se zaista moglo počušati. Pri tome se nije htjelo voditi računa o nekoj naučnoj ili povijesnoj koncepciji, nego je preuzeta puna sloboda interpretacije koja, na jednom gotovo poetičkom nivou, povezuje i sažimlje sva iskustva u intuitivnu misao. Citav je pothvat bio, dakle, u znaku pouzdanja u samukus, u spiritu u direktni i neputan pristup i zahvat u živo suvremene umjetnosti. Organizatori, sam Marinotti i direktor amsterdamskog muzeja Sandberg, osjećali su u sebi i u svom nadahnuku dovoljno sigurnosti da razluče to živo. Pogled koji su oni bacili na umjetnost danas nije trebao ju je pokazati u njenom nabujalom toku, u njenoj

kompleksnosti i u onome što je u njoj od vjećih zakona umjetnosti upotpje. „Vitalnost umjetnosti“, „Od prirode do umjetnosti“ i „Umjetnost i kontemplacija“ naslovi su triju izložbi s kojima je ispunjen i ostvaren spomenuti ciklus. No sve te kategorije i pojmovi, kako često vijedni, ostali su bez dovoljne precizacije i u svojoj širini i općnosti ispuštili su i mimoši da biločki postave i osjetile problem. Pristup, u osnovi romantičarski i idealistički, nije mogao osigurati kritičku distancu akcije, nego je i ona sama usla u kolopt dominantnih zbijanja aktualnog umjetničkog svijeta, vukući sa sobom i ističući, nešto zaoštrenje, njegove dileme i njege nespoznane. To je uzrok što se prikuplja Internacionalnog centra nije ostvario do osobitog značenja; što se utopio u moru sličnih priredbi, više ili manje ograničenog odjeka. Ali ako se realizacijom programa i ciklusa organizatoru nisu uspjeli izdici iznad opće situacije i ako u svojim intencijama nisu uspjeli doći do idejnih raščišćenja, ipak su u datom momenatu tu situaciju maksimalno zaštrivali stanovitim nonkonformizmom. Ali on je bio više pretpostavljen i zamislijen nego stvaran. Jer ipak se uvijek računalo i poduzinalo s vrijednostima koje svjetsko tržište pozna i cijeni, pa tom tržištu njednog momenta nije pokazana ni najmanja sumnja o njima. Staviše, na posljednjoj se izložbi to osobito vidi; sumnje u vri-

jenosti koje često i umjetno viseško kotiraju zataškane su, tako doživljaj nego materijal, za razmišljanje. Drugim riječima, još jedna euforija suvremenog romantizma, okrenutog fetišiziranju prirode kao jedinog čovjekovog utocišta u čijem krili on jedino može naći izmirenje i spoznaju svoje istine. A zaključujući izložbu: „izvan prirode čovjek ne postoji“ isto je tako posve okrenut od prirode i stvarnosti u kojoj on zaista živi i koju je sam stvorio.

Naime, i na ovoj trećoj izložbi što je ove godine održana pod nazivom „Umjetnost i kontemplacija“ nameće se konstatacija da je umjetnost modernog svijeta potpuno odvrđena od samih najbitnijih realiteta suvremene civilizacije. Ona je nije dosegla ni u njenim najosnovnijim premissama i potpuno je zugubila iz vida svaki orijentir i pojam o tome dokle je zapravo civilizacija stigla. Čini se da umjetnost već skoro čitavstvo stoljeće ne samo da ne ide ispred ili uporedi s njenom koracima nego ih i ne slijedi, niti se na njih osvrće. Ona nije svjetlo koje im raščišćava put nego balašto šta se za svobodu vuk. Srednji je uzrok tome jedan dubok rascjep u srcu same civilizacije, u neostvarenim obecanjima njenih plodova koji su više gorki nego slatki i prije svega nedovoljni i nedostatni da čovjeku, svakom čovjeku daju puninu njegovih duhovnih i kreativnih moći, puno doстоjanstvo njegova položaja i puno opravданje njegova postojanja. Jednomo će se, vjerojatno, dalekom pogledu unatrag, ovo vrijeme ukazati najrastrovanim, najneskladnjim i najrastorganijim slikom što ju je prošlo i iškuso cijekupno čovječanstvo otkaš postoji. Transformacija osnovnih uvjeta njegove egzistencije, koja je danovo započela, oteže se u nedogled i strahovito je daleko još od toga da postane totalna. Tako daleko da se zaista svaka vjera u to može učiniti ispraznom.

Citava evolucija moderne umjetnosti tekla je u konstantnom negiranju vlastitih tradicija, svih postavki i svih taloga evropske i zapadnjačke kulture. U svom kročenju ona ih se stalno i gotovo užalud rješavala, zaplićujući se stalno i sve više svojim poluistinama. Proširenje fizičkih granica svijeta otkrilo joj je druge kulture,istočnu na primjer, koje je požudno asimilirala. Ta universalizacija kurentog likovnog izražavanja došla je do tog stupnja da je danas već teško razlikovati specifično obilježje u slikarstvu jednog Japanca od jednog Europeja. U svome grču suvremena se umjetnost vinula i do svemirskih prostora i do elementarnih ritmova vitaliteta, slijedeći put jedne nadstvarne duhovne ekspanzije i ekstaze u stalnom bijegu od vlastitih granica. Egzasperacija jedinke nepronadjenom smislu njen je osnovni znak.

Koliko je duboka ta egzasperacija, koliki su prostori njenog unutarnjeg odjeka i kako je ona još uvijek jedini akt otkupljenja koji je dopušten najtanjocutnijim umjetničkim bićima sa svih strana svijeta, dobro se moglo

vidjeti i ove godine u Palazzo Grassi. Nema, izgleda, još uvijek nikakvog drugog horizonta za umjetnika do vlastite duše. Dominacija unutarnje slike proizlazi iz težine opterećenja. Niže valjno što se olakšanje traži u njenom proširenju, što se pozornica unutarnjeg pogleda u platnima Emilia Scanačina, na primjer, sve više rastvara, a intimnost sa smrću postaje prisna — bezdann time ne postaje manji. Isto tako vitalna energija Samu Francisu ne može naći umireњe na golenim platnima na kojima slikar razdaje svoju duševnu snagu nadljudskom kvotilacu vrtložnih prostora čija je vredina zanosa i poetske ponesenost samo prividno utječna. I tu je, kao i kod onih koji kao Tapies opipavaju samu ranu zemlju i od sebe čine svjedoka njene nijeme, trajne i neutražne boli, isti polazak i isti zaključak: potraga za nadom je uzaludna.

Tako još uvijek suvremenom umjetnošću vlada duh totalne nemoci individualne, romantične osjećaj tragičnog koji je iz njegova dubokog nesklađa sa svijetom, iz nesklađnosti svijeta. To je umjetnost koja nije kadre ništa izmjeniti na njemu, ništa izmjeniti na njemu učiniti, do izraziti svoju ljudsku tjeskobu i podijeliti je ljudima kao jedini dar sva ga učešća. Ova se izložba u Pallazzo Grassi završava djelima Wolsa koja su najtiši i najstrasti krik dosljednog pjesničkog samounstvenja. A komentar naši upućuju, što i nije bilo potrebno reći, da tu konac, ne ostavljajući ikakvu mogućnost da biti i moglo biti drukčije. Današnji svijet kakav jeste ne daje drugog izlaza. Je li zaista tako? Oni koji su priredili ovu izložbu ne usudjuju se postaviti to pitanje. Za njih umjetnik i umjetnost ne mogu biti ništa drugo od ovoga što se može vidjeti i što smo rekli: filter kroz koji se zlo svijeta pročišćava do uzadlinskih emocija. Tako oni shvaćaju smisao umjetnosti. Eto što kažu: „S Wolsom ponijavaju se sve granice svijeta, ulazi se u beskonačnost u kojoj treba svršiti da bi se živjelo, izgubiti da bi se dobio sve žive svemirene što će ih čovjek vidjeti.“

Ovoga smo ljata imali u Zagrebu internacionalna izložba mlađih umjetnika („Nove tendencije“) kojima te riječi mirenja i fatalizma nisu bliske. Oni su, naprotiv, istakli vjeru u moguće čovjekovo djelo i u jednu drugu ulogu umjetnika. Oni su već svjesni i punog značenja preobrazbe pojma umjetnik, koja je potrebna da se to desi. Oni su svjesni i totalne preobrazbe čovjeka — jedinice, koja je za to nužna, oni već vide i spoznaju novi pejzaž, novu dobru, nove vrijednosti koje čovjek danas stvara i, još više, može stvoriti. A iznad svega osjećaju i vide da vrijeme vodi prema jednoj novoj dimenziji čovjeka, da nezavisni, egocentrični čovjek pripada prošlosti, da je čovjek samo infinitezimalni dio neodredjene poznancije, da doba dosade, ludosti, umišljanja prestaje i da će početi nova era u kojoj će čovjek biti ništa i sve.

Matko MEŠTROVIĆ

petar mazev

manastirski pejzaž

